Teka Kom. Pol.-Ukr. Związ. Kult. – OL PAN, 2010, 9–23

ПРОЗОВИЙ ФОЛЬКЛОР ТА ПЕРЕКАЗИ З ПІДЛЯШШЯ

Григорій Аркушин

Волинський національний університет імені Лесі Українки (Україна)

Streszczenie. Zbiór tekstów gwarowych „Hołosy z Pidlaszsza" (*Głosy z Podlasia*, Łuck, 2007) zawiera wypowiedzi mieszkańców Podlasia Południowego i Północnego. Ich tematyka została określona przez samych respondentów: są to wspomnienia z dzieciństwa, opowieści o wojnie, o specyfice świąt prawosławnych, o weselu, określenie osobliwości gwar różnych miejscowości na Podlasiu i in. Przedstawiono również przysłowia, powiedzenia, legendy, opowieści, anegdoty ludowe.

Słowa kluczowe: Podlasie, twórczość ludowa, opowieści, legendy

Упродовж десяти років (1997–2006) під час поїздок на Південне (північно-східна частина сучасного Люблінського воєводства Республіки Польща) і Північне Підляшшя (південно-східна частина Підляського воєводства, давніше Білостоцького) ми записували на магнітофонну плівку розповіді діалектоносіїв. Саме автентичний текст є одним із найцінніших джерел у дослідженні всіх мовних рівнів – фонетики, наголосу, словотвору, лексики і фразеології, зрозуміло, що без таких розповідей просто неможливо дослідити ні морфологію і ні синтаксис.

2007 року було видрукувано збірник таких розповідей „Голоси з Підляшшя" (Луцьк: РВВ „Вежа" Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2007. – 534 с.), у якому подані тексти фонетичною транскрипцією і паралельно транслітерація засобами сучасної української графіки з максимальним збереженням говіркових особливостей. До збірника доданий також диск із зразками мовлення.

Як відомо, розповіді про різні події, локалізовані в просторі і часі, – це важливі свідчення для істориків, етнографів та краєзнавців, але не тільки, – цим матеріалом зможуть скористатися і соціологи, і соціо-лінгвісти, а також фольклористи.

Тематику розповідей респонденти визначали самі: це спогади про дитинство, про війну, особливості відзначення православних свят, весільний обряд, відмінності у мовленні жителів з різних місцевостей Підляшшя та ін. Спеціальних прохань навести приклади фольклору ми не робили, але під час довгого бесідування респонденти не тільки переказували про якісь виняткові

події, а й для підтвердження своєї думки вживали прислів'я та приказки, наводили легенди, співали пісні, переважно обрядові.

У цій добірці подаємо прозовий фольклор та перекази зі збірки „Голоси з Підляшшя".

МАЛІ ФОРМИ ФОЛЬКЛОРУ

Часто прислів'я та приказки респонденти використовують для підтвердження своєї думки. Крім цього, зафіксовано декілька паремій, значення яких оповідачі розкривали спеціальними поясненнями.

*

А вєрну́вся назáт – *á ні дóма, á ні лóма*! Німá нічóго!

*

То так... так кáжут: „*Ни лю́бит гад гáда, дє людє́й громáда, а як лю́де розúйдуться, то гад з гáдом зúйдуться*".

(*Нестерович Йосип Григорович,* 1917 р.н., с. Мельник, ґміна Мельник, повіт Сем'ятичі, Підляське воєводство).

* соціологи

[*Як у вас ставляться до приступ* 'приймаків'*?*] Ну як у когó. Муй тáто бив в присту́пах і-і казáв, што: „*Коб в менé билó дéсеть сину́в, то нехáй би картóплі на стри́си садíлі, а в присту́пи не оддáв би*". (*сміється*).

*

[*Ви ціпом молотили?*] Молотúв, молотúв. У нас кáжут: *розу́мним дéрвом над дурнéю головóю*, ну, (*сміється*) *махáє*. Кáже: розу́мним дéрвом над дурнéю головóю. А чо розу́мне дéрво? Ну бо трóнок то муг бу́ти з биль-якóго дéрва – и лискóви, и бирóзови, шоб трóнка. А тáя такáя комéдия, такáя шúшка з... ремéню рóбіться, з ремéню, с шку́ри. Нє? Такáя шúшка і дві дю́рки в туй шúшци. Прáвда чи нє? Та ще є в сьóлах ціпú, в мéне акурáт немá, в когó то є, о. И однúм узукóм прив'я́зуєш до тшóнка, а дру́гим трóнком називáється то бія́к. А вже той бія́к то мýсить бу́ти дубóви, дубóви! І тя́шкі, і моцнє́йше дéрво. Ну а дуп – то, кáжут, мóндре дéрво, бо воно́ нúґди зарáння ни... ни розвівáється, ну жде, аж морозá перéйдут, тодú розвівáється. То в нас такáя прислóвіца: кáже, *кру́тит розу́мним дéрвом над дурнéю головóю*.

(*Миськорук Григорій, 1942 р.н.,* с. Єльонка (місцева вимова: ˈйелʹенка), ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

*

Ми сє познайо́мили по висєдлє́ню на Мазу́рах, в Ольшти́нському на одзиска́на земля́. Там мє́шкали ми ра́зом под є́дним да́хом. І був такы́й кава́лєр ста́рший – деся́тий ро́чнік, а я три́цят дру́гого. (*сміється*) І так нас Госпо́дь сполучи́в. Так ба́рдзо ми́лий був, симпати́чний був, ба́рдзо ми́лий. Нам ся так жило́-о́-о́! Не було́ ружні́ци, же такі́м вє́ку. Тако́го то зо сві́чкою пошука́ти. То мені́ ка́жди дивува́в, же так я така́ молода́ пошла́ за старо́го. Я кажу́ так: "*Стари́ мене́ до розу́му – я його́ до сме́рти*" [доглядить].

(*Гасюк Ганна Миколаївна*, 1932 р.н., уродженка Лемківщини, замужем була за підляшуком; зараз проживає у Любліні).

*

Я каза́в: *сіроту́ Бог лю́бит*. Я ш вам не говорі́в, як бив пошо́в у... у то́є... у сере́діну, вже в забо́й у́голь накіда́ті. То риштакі́ ото́ на та́сьма йде, з риштаку́в тих на та́сьма, та́сьма на дру́гу і так пошлі́ пуд верх, о. Накіда́ю я шу́фльою, нава́люю на та́сьма у́голь, руба́ют – збо́ку ку́па. А я на та́сьма ту́ю ку́пу кі́даю, кі́даю. Трах! – упа́ло мені́ сюдиво́ у́голь. Я тако́ тер-поте́р, дава́й да́лі накіда́ті. Накіда́ю да́лі, накіда́ю. Кі́нув – мнє шу́фля з рук ви́рвалася, на ти́ї-о́, на риштакі́ на у́голь. І вона: кець-кець! Я за те́ю шу́флєю кі́нувся, а там, де я стоя́в, – валь-валь-валь. Обвалі́лось на тий зємлі́... Бив би я там... Так присі́в. А то є́днак шу́флю ви́рвало мн*іе* з рук – я за те́ю шу́фльою кі́нувся...

(*Николаюк Кузьма Маркович*, 1921 р.н., с. Пилипки (місцева вимова: п'і|л'іпк'і), ґміна Більськ-Підляський, повіт Більськ-Підляський, Підляське воєводство).

НАСМІШКА З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Укра́їнець ї́де дерев'я́ним во́зом. Як колі́сь о́сі дерев'я́нни, говору́. Й не пошмарова́в. То пищи́т те́є ко́лєсо: „Хахо́л – мазни́ця, дає́ – дражни́ться".

(*Яким'юк Василь, 1925 р.н.,* с. Грабовець, ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

ЛЕГЕНДИ

ПРО РУСАЛОК

Ну як ляка́лі? Як було́ жи́то посі́яне (колі́сь же ш ниц ни було́ в селі́ – ния́кого телєви́зора), дете́й ку́па збира́лась и ходи́лі по то́му жи́ти, ти́ї си́ненькі квиточки́ всьо рва́лі. То всьо крича́лі...

[*А як ті квіточки називали?*] Я ни зна́ю як – дворани́ни, му́сить, в нас назива́лі йо́го. И вже ж як в жи́то табу́н дите́й йде, то всьо крича́лі батьки́, же: „Там не йді́те! Бо там руса́-а́-а́лки! Забере́ вас! Наляка́є”. І от туди́ йдеш. Слу́халі, дурні́, и воро́чаїся.

[*А хтось бачив русалок?*] Ни. Хто ш їх ба́чив? А́лє ляка́лі батьки́ все руса́лкою яке́юсь, ну.

(*Березняк Марія*, 1938 р.н., та *Петричук Марія*, 1927 р.н., с. Грабовець, ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

*

В жи́ті десь там, як іде́ш колі́сь по козе́льці, тако́є зє́лє, си́нєньки... То в нас Я′на перет Петро́м, то того-во́, тоді́ кви́тку све́тят из зи́лєчка. То йде́мо колі́сь, коб де-небу́ть нарва́ти тих козе́льцю, яки́х-небу́ть квіто́к. То нас усе́ страши́лі, щоб коб де руса́лка, а́лі нихто́ не ба́чив руса́лкі, то́но така́я мо́ва була́, що руса́лок там то́го... Ну й нарве́ш ту́ю, то́го зє́лля – вже на Я′на све́титься. А вже то́є зі́ллєчко лєжи́т, там вже, як то́го... Ну як хто вмре, то коло голови́ кладу́т сващо́нне зи́ллє колі́сь... [*А не під голову?*] Нє-нє, тако́ збо́ку. [...] А ні́, то вже як то Три Кру́лі во́ду све́тят, то све́тят во́ду, тоди́ бере́ш то́го тро́шку зі́ллєчка, іде́ш посьве́тиш хлів, клу́ню, ха́ту.

(*Вільчевська Ольга*, 1929 р.н., с. Старий Корнін (місцева вимова: ко́рнин), ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

*

Колі́сь як то́ жа́лі серпа́мі – ну все ти́є пєрєпєлі́це робі́лі. Вже як дожну́т і о́зьмут тако́ позбіра́ют жи́та ту́лько, і зве́жут, и вінка́мі вберу́т, бо то вже пєрєпєлі́ця. І на... Поло́жат хл*іе*ба й со́лі всере́діну. І вже са́мі б*іе*гаємо. А вже ба́ба: „Ну то што? Лєжи́т хл*іе*б? Не з’ї́ла руса́лка?” Ото́ я ту́лько про руса́лку чу́ла.

[*А.Єкатеринчук: Хліб для русалки чи зайця?*] Для руса́лкі. Оно́ вже круго́м то́ї пєрєпєлі́ци ви́рвут сте́рню таку́ю – сте́жечку до доро́гі, коб то руса́лка пріхо́діла.

(*Себастянюк Ольга,* 1934 р.н.; с. Клейники (місцева вимова – к'л'еїн'ік'і), ґміна Більськ-Підляський, повіт Більськ-Підляський, Підляське воєводство).

ПРО ЦЕРКВУ

Там ку́лькі то л*і*е́т, оно́ ся згорі́ла, то поста́вилі на тум мійсці́ дру́гу, зна́чит, о. Це́рков сто*я́*ла, як то ка́жут... провалі... А́лє то пра́вда, о. Коло водосхо́вища. Ви були́ коло водосхо́вища? Живе́те? Ба́хмут. Йді́те таке́ю доро́шкою, о, і перед ту́ми Ба́хматами такі́й кру́жик ка́мений сто*ї́*т. Зго́рочок, там був таку́й зго́рочок коли́сь – десь опсі́в зго́рочок. И там це́рков сто*я́*ла. Коли́сь тамо́ пе́рша це́рков, як Ду́бичи повста́лі, о. То це́рков поста́вилі у́мено там, на тим зго́рочкови, и вона́ назива́лася, е, е-е, пєтропа́вловская, посв*я́*ченая на Петра́ й Па́вла, патро́на сьвато́го Петра́ і Па́вла. Петропа́вловська вона́ зва́лася, та́я це́рков, о. И там корчма́ жиду́вська сто*я́*ла, о, и там л*ю́*де збіра́ліся – нас бога́то там – пілі́. Ну вєдо́мо, це́рков там то́є. И тут десь лєґ*є́*нда гово́рит так, шо там за гріхі́, там пру́чки – ни пру́чки, люду́й, зна́чит, о. Та́я це́рков, зна́чит, *я́* ґ би то... провалі́лася в зе́млю, зна́чит, о, провалі́лася в зе́млю ні́би. На Петра́ й Павло́ щор*у́*к в нас весь, зна́чит, о, вєлі́кі пра́зник в Ду́бичах-Церко́вних, зв'*я́*заних с те́ю пе́ршуй це́рков. Вона́ назива́лася Петропа́вловська, на Петра́ й Па́вла, зна́чит, в нас свято вже, зна́чит, о. И ні́би приложу́ти там коло то́го кру́жа, на тум зго́ркови, ухо́, то мо́жна уполу́день мо́жна чу́ти ту́ї звону́ церко́вни, зна́чит, те́ї це́ркви, кото́ра ус... провалі́лася уже́. То одна́ то лєґ*є́*нда, о, а́лє то ціка́ва лєґ*є́*нда, интєр*є́*сна.

А́лє по сохра́нності, зна́чит, вона́ згорі́ла, згорі́ла та це́рков, згорі́ла, о. Як вона́ там згорі́ла, то коли́сь (*нерозбірливо*) згорі́ла. И там зубру́сане було́, нихто́ не ві́дає, зна́єте. [...] Вона́ згорі́ла. І ту́тай ві́тьор, у́мпет того́ пожа́ру іко́ну зак... загна́в... ву́тьор пригна́в ту́ю іко́ну аш... Та іко́на не згорі́ла, о, – ві́тьор ї*є́*, е, аш пригна́в сюду́, на край села́, о. Там де... И вона́ там впа́ла, там, де це́рков ос*я́* сто*ї́*т, о. Там, вла́сьне в тум мі*є*сці, поста́вілі дру́гу це́рков, о, і є назва́лі Покро́вская, о, о. Вона́ й так і зве́ться – Покро́вская, значит, о. На честь, зна́чит, о, Покро́ви. І в нас на Питра́ й Па́вла пра́зник – то на честь те́ї пе́ршої це́ркви, а на Покро́ву – то вже на честь се́ї це́ркви. [*То два празники маєте?*] Так-та́к, пра́зники.

(*Панфілюк Миколай,* 1933 р.н.; с. Дубичі-Церковні (місцева вимова: |дубичи|), ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

ПРО ДВОХ СУСІДОК

Ну суситкú дóбре жилí – однá б*іе*дна, дрýга богáта. И тáя богáта всьо б*іе*днуй прúде дасть мúсочку мукí, коб шось вонá спеклá, о. И тодú як посúяла тáя богáта пшенúцю – ну трéба вúжати. Идé до тéї б*іе*днеї, коб помоглá ти*ї́*, о. А бíдна кáже: „Ай! В вáшуй пшенúці вúтрищкі мнóго, вонá бáрдзо кол*ю́*ща”. О. Ну то тáя сусíтка и пушлá дудóму. Ну шо зрóбит? Тепéр прихóдит зімá. А йде тáя б*іе*дна до тéї сусíтки знов за мукóю. Тáя взялá мúсочку и пошлá, и прихóдит с пýщою и кáже, шо: „Я до мукú – до вúтрищка до рукú”. (*сміється*) [*Доповнення іншої жінки:*] „Я й грамýльку не моглá набрáти тéї мукú”. (*сміються*).

(*Кирилюк Анастасія,* 1920 р.н., с. Дубичі-Церковні (місцева вимова: ˡдубичиⁱ), ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

ПРО ПРИЙМАКА

Примáк іс тéсцьом, кáже, *ї́* дуть фýрию, собáка бижúт. Кáже: „Áлі такí собáка – зусíм слабú-úй”. Вун кáже тéсьцьови, кáже: „Вúдно, сєй собáка в примакáх”. Той зай*іе*хав і жýнці кáже: „Ти... Що ти там? – кáже. – Чó ти йóго?... Як ти йóго кóрмиш? – кáже. – Вун говорúв на тóго собáку так і так, що вун в примакáх”. А вонá кáже: „Що то? Кéпсько? – кажé. – Я *я́* йца варý і йомý тýю вóду дáю”.

(*Яким'юк Василь*, *1925 р.н.,* с. Грабовець, ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

ГРОШІ – ТО СМЕРТЬ

То-о вже давнó, давнó булó. Купцí *є́* здилі і згубúлі мишóчок такúх червúнців чи тамтúх... Згубúлі мишéчок. Но йде д*іе*д такíй, як то... Як то називáють д*іе*ти? Ді-*іе*т, д*іе*т, шо... Як називáють? Д*іе*ди, що ходúлі? [*Старець? Жебрак?*] Жебракí. Жебрáк шов, жебрáк ідé і пудньу*о*с тóго мишкá і кáже: „Грош... піньóн... Грóши – то смерть, грóши – то смер...” І пулужúв ти грóши. Ідé да кáже: „Грóши – то смерть, грóши – то смерть”. Áлє ідé три такúх шаґáстуф, ідé три хлóпцув, кáже: „Шо там д*іе*т говóрить?” Кáже: „Як хóчите, то йдíте бирíте, бо я не бýду”. Вонú зашлí. Мишóк йе грóшей, мишéчок. Пéрше що? Як вже грóши знайшлí, то пéрше що? – горúлка, вúпити трéба. Їднóго вúслалі по гор*це*лку-у, а двох лíча... лíчать, кýлько то бýде ду под*іе*лу, кýлько то бýде. Тамтóй пушóв по

гор*ие*лку, а́лє ду́має: „По́що ма́ю діли́теся на трох, як я мо́жу сам?” З’їв гор*ие*лку, трути́зни поналіва́в. А ти ду́мають так: „По́що ми ма́єм строх, як ми двох поділи́тися?” В*уі* н прийшо́в с те́ою гор*ие*лкію. Вона́ його́ цик! За... за то́го... вдаву́лі, по... Напили́ся гор*ие*лкі і (*нерозбірливо*). І... і діт до́бре каза́в.

(*Чалій Юзеф,* 1943 р. н., с. Вирикі, ґміна Вирикі-Полуд, повіт Влодава, Люблінське воєводство).

ПЕРЕКАЗИ

*

До О́рлі, до то́ї ба́пки (*їдуть*). То та́я ба́пка ду́жо рату́є люде́й. Мене́ саму́ю ратува́ла. Ї′здила, бо я, шо, на п’ятý ту зробу́вся таку́й – шось ни могу́ ходи́ти. Всьо тако́ наступа́ю, наступа́ю на па́льцюх, в кало́шах, – ни могу́. И кажу́ сво́му: „Ти подиву́ся, шо там ро́биться”. Я обму́ла но́гу. „Шось, – кажу́, – ни могу́ наступи́ти. Ци загна́ла шо? Шо там тако́є?” Я пому́ла но́гу й так положу́ла, а вун ду́виться и го́лку взєв таку́ю вілі́ку, і ка́же: „Шось бліщу́т, му́сить, скло ти загна́ла”. А то не скло – то вже храсто́к ву́ліз наве́рх.

Ну й зайшла́ до до́хтора, о, просвиту́лі. Ка́же: „Му́ше опeróвать, зру́бувати”. І то таку́й хращ, на́віть таки́й-о, кру́пний. Як той хращ нар*ю́*с на ту п’ятý, то я куду́? – до У′рлі, до те́ї кобі́ти. І вона́ як помоли́лася, і сказа́ла, де я... Шось дала́ там – со́лі чи чого́ там, не зна́ю, чого́ вона́ дала́, і сказа́ла: „На расте́нню доро́гу задопта́ти і є ву́кинути там”. І зна́їте? До́хтор опира́цию, а то мні са́мо пройшло́ од те́ї ба́пки. Вона́ помоли́лася – і мні помогло́.

(*Панасюк Віра Степанівна, 1927 р.н.*, Черемха-Село, ґміна Черемха, Підляське воєводство).

*

О, то на́ше село́ горі́ло. То був таку́й путпалу́в оду́н с цьо... чолові́к с цьо́го села́. Його́ хоті́ли люде́ в...

[*Так на зло підпалив?*] А я не зна́ю, с чо́го він. Хоті́ли його́ в той вого́нь вку́нути, а́лє там прийшлу́ (*нерозбірливо*), десь в нас є і, розумі́єтьсє, ни позво́лив то́го, бо то самосо́нд, ни тре́ба бу́ти для його́. То тоду́, правдаподо́бнє, при*ї́*хав яку́йся чолові́к на чо́рному коньо́ви. І ту́лько до ме́ї ха́ти (мо*я́* ха́та вже була́ обга́рана), а там да́лі вже не згорі́ла. Вин об’*ї́*хав навкруга́, правдаподо́бнє, так роска́зують, ста́рши л*ю́*де роска́зували, об’*ї́*хав, і ого́нь одра́зу стих. Тут ще тро́хи позоста́лося.

[*А де він узявся, той чоловік?*] Чолові́к с Клішéль. Об’*ї́*хав – і одра́зу пожа́р... [*Він молився?*] Він... Шо він робу́в, то нихто́ ни зна́є, ту́лько зна́ют л*ю́*де то́є, шо сило́ об’*ї́*хав – и всьо. Пірста́в пожа́р.

(*Смик Миколай 1928 р.н.*, с. Ставище, ґміна Черемха, Підляське воєводство).

*

Зна́їте що? Мо*ю́*й доццú, о, то колíсь вонá такó, же бо*я́*лася урóку, урóку тóго. То я як *ї́* здила до У′рлі, то так кажý, як тóго... То вна мні далá... Нє, ни так. Вонá мні сказáла, же-е, е, що як прúйде Благовíщиня, то коб я ни *ї́* ла, е, цíли день на Благовíщинє. Ну і я, зна́їте, соблюдáю тóє. Ду... од... ду záхода сóнця, жеб я не *ї́* ла.

Ну пý зній бáба мо*я́*, так *я́* ґ би і я з дóму ще, пошлá до цéркви и бáтюшкови там, мýсить, молє́бень покупл*я́*ла, бо я тóго там... А бáтюшка дав такýю стóншку і сказáв, коб вонá булá бес пшéрви, бо то бо*я́*лася врóку, бес пшéрви при... при юй. Ну а де ш? Як ще малóє, то мóжна, вже бýльше, то вже ж вонó берé с себé знимáє. Ну то я взялá завизáла так, *я́* к то колíсь тúї колишкú булí тúї, за колишк... Що? Свикрýха (зна́їте?), кáжут, же свикрýха – то свикрýха. І булá тýтка чéрес дорóгу дочкá є́ їна. І мо*я́*... Так як вонú ровє́сніки. І вонá всьо то... Пóтім вонá що? Тáя йогó, є́ ї дочкí захворúла тáя дúвчина. Тáя дúвчина тáяк з дрýгого гóда, álі там на мúсяц чáсу, е, но старíша. Шо? Взялá тýю стóншку і мні ни сказáла, тúко но взялá тýю стóншку взялá. Вже вонá булá, є́ ї, мýсить, булó так двох мéтра. То тáяк би на стíнах є́ ї чéплялі, е, булá почéпляна. Я не знáю, де там бáтюшка є́ ї взєв, бо то ни я робúла, тонó бáба ще мо*я́*. Вонá що? Взялá тýю стóншку вздовш розорвáла и далá для тéї, для доччинéї, бо то внýка и то внýка, álі... То розумíти, же то дочкá. Так я, понімáїте, пýзній що? Тáя дúвчина плáче, плáче: а-я-*я́* й! А, прáвда, вже муй чолувík став táґ би то... Я кажý... І я такúй харáктер мíла, же я, я не сказáла для є́ ї, для тесцьóвої, не сказáла. Álі пýзній до тóго дуйшлó, що стáла бáрдзо плáкати, і вун став такó до мéне, то... я кажý: „Ти, – кажý, – до мéне ни бирúся – тúко до свéї мáтера вузьмúся. Ти бач, що мáтера зробúла? А мáти, – кажý, – ходúла до цéркви тво*я́*? Вéдлуґ тóго то мо*я́* бáба ходúла, а ни... а не мáти тóє”. – „А що?” Я кажý: так і так зробúла. О! И то дóвший чєс. Так вун тодú... прáвда, скóчив до мáтера: „Що ти зробúла? (*виправилася*) Що витé зробúлі?” А то ш чéрез дорóгу. Вонá побíгла, побíгла мáти тудú до є́ ї, забигáє до є́ ї: „Дай, Нáстьо (бо то Нáстя), дай, Нáстя, ту*ю́* стóншку”. Агá. А я знáю – вонá кáже, же: „Я вúкину”. Ни далá стóншки. И тодú, як я тóє вúговорила, трóху стáла мо*я́* дúвчина попра... О, як булó! То тóє я на собí пирижилá.

(*Цибулінська Ольга Мартинівна,* 1931 р.н., с. Даші, ґміна Кліщелі, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

*

Шось то я потро́ху зна́ла, шо́ то ро́су бра́лі з окна́... То то ро́су бра́лі то, му́сить, як ліша́й, бо в ме́не саме́ї був ліша́й на руці́. А́лі з ліша*я́* то найлі́пше то... Я по́мню тако́ – ще була́ ди́вчиною. И мене́ прищ на руці́, то, зна́їте, як пирсцьо́нок був, а пу́зній бу́льший, бу́льший зроби́вся. А то ка... Я до до́хтора, а до́хтор ка́же – ліша́й. По*ї́*хала до робо́ти в (*нерозбірливо*). Ага́, зна́їте, за*ї́*хала. В чуже́ї ха́ти стида́лася – вдо́ма то б ма́сті і змива́ти, а в чужу́й ха́ти стида́лася. Так я всьо крийо́ма, всьо хова́лася то́є роби́ла. Ну зроби́ла то, а пу́зній так ка́же: „А цо о́на маж?” То като́лік. Я кажу́: „Ну шось то ро́би...”

По́мню, ми пошлі́ карто́флі плушкува́ти, е, нало́жувати так, *я́*ґ би пуднима́ти ти́ї того́... И той к*уо*нь спути́в, то а я всьо (и я не зна́ла – сама́ од се́бе) а я всьо тако́ воджу́ юму́, вуджу́ ланцюгу́, всьо тако́. А вун мні пиче́-е́-е́. Як перепиче́, я знов. И ви зна́їте? – ни ба́чу, куди́ дів... О що! Е-е, ку́ньський пут, ут кунр те́є, зна́чить, же рк то хо́дит мо́крий – аш шум. А я тако́ всьо руко́ю и... и ни ба́чила, колі́ ви́ліс.

(*Цибулінська Ольга Мартинівна,* 1931 р.н., с. Даші, ґміна Кліщелі, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

*

[*На Бузі*] були́ палі́. Тут *ї́*хали пли́си, тягли́ де́рво, му́сить, вго́ру ду Гда́ньська. І тут заві́силися. І як заві́силися, і той ці́лий ка́ргут дав то́є де́рво на це́ркву. С то́го де́рва це́ркву постро́їли.

[*А що таке плиси?*] Пли́си, плиса́ки, шо де́рво тягли́, шо де́рво сплавл*я́*ють. Пли́си збива́ють всі ти́ї такі́ гру́би кльо́це і ну пильну́є, шоб де не зачипи́лися. [...] А вони́ зве́рху, зза́ду ма́ють таку́ю ту́ю (як сказа́ти?) весло́ так*є́*. Бу́дкі там були́ і соба́кі – то ж вночі́ и дньом.

(*голосно*) Пли́си пливу́ть, ге! То всі ді́ти туди́, до Бу́гу. Дийшли́ ми до палі́в, зачепи́лися за палі́, повила́зили в во́ду, пудно́сили шо там. Му́сить, два дні сту*я́*ли, як ми ше були́ дітьми́.

[*Яке дерево сплавляли?*] Со́сну. Сплавл*я́*ли со́сну вго́ру десь там. Зимо́ю рі́жуть, як при́йде-е-е весна́, вода́ йде, і пуска́ють на... на во́ду туди́ якура́т. Там десь Буг стамти́ль похо́дить, з Укра*ї́*ни. І там вже на ту рі́чку, і збива́ють (*показує*) так і так, і так. То є т*я́*жка робо́та. (*голосно, розтягуючи*) Пли́-и́-и́си!

(*Гришко Миколай*, 1930 р.н., с. Костомлоти (зрідка вимовляють: костомо́лоти), ґміна Кодень, Люблінське воєводство).

*

Мо*я́* ба́пка з д*я́*тком, як д*я́*дек з Му́тниї ота́м коло то́є... бив приступі́в сюдо́, то похова́ла в зе́млю се́меро діте́й. Ще вам скажу́ таку́ю – і то ни ба́йка, ту́ко пра́вда била́, бо на сво*ю́*й шку́ри от... отве́тілі то́є. І вже наде́ю стра́тілі жу́ця старо́ї – де́тій нима́. Найбу́льша сім літ Ву́вдя яка́ясь (то за́вше ба́пця спомінала Ву́вдю) яка́ясь сім л*ie*т і... і умирла́, а то вс*ie* от сімі ні́жей, моло́тши всє такіє, о. І... і вже стра́тілі наде́ю. Ці́лий уча́сток зимлі́, нима́ кому́ робі́ті, де́ті не году́ються. І... і пропа́ло... Ну шо ш с то́го?

Хтось нара́дів Голу́бля. Де-то там ко́ло вас, де віте́ живе́те? Голу́бля? [...] Єст, Голу́бля била́, назива́лі Голу́блєю. І які́сь там... Хтось там для то́го бив, ке́ди їм хтось там настре́нчив, е-е, же́би доста́ліся до те́ї Голу́блі там, і там є такій зна́хор – вое одга́дує всє.

Ну і... і поризикова́лі. То ш то се́миро дєте́й заб... (*нерозбірливо*) в зе́млю. То ш то ни мо́жна то́є – вже наде́ю зусім стра́ціліжу́ця. Ну й ку́мув тих повно́, бо ш то для то́го хрю́щани всі вже такіє бу́лі, то хучій хрістілі, бо умірáлі. И то... и десь оні *я́*кось доста́ліся – не скажу́, як: чи там тро́ху й*ie*халі, чи й піхо́ту тро́ху шлі, но шо перш такії не́ било комунікáції, як топі́ри. І... доста́ліся до йо́го, до то́го Голу́блі там. І вун дав ксьо́ншку яку́юсь (то ба́пця за́вше ча́сто роскáзувала) і вун... кото́ресь там розложи́ло ту́ю ксьо́ншку, і вун прочита́в в туй ксьо́ншку. Ка́же: „Ой-о-йо́й! З яке́ю ш... яку́ю ш ви бі́ду, – ка́же, – понесе́те... несе́те. І бу́дите бідова́ті, як не послу́хаїте мене́, що я вам скажу́". Ну вонú о́чі ву́тріщилі: що за бідá такáя? як то? Ка́же: „Ту́ю ха́ту, шо ві́те живе́те, в ву́глах майстрú, як робі́лі, ча́ри засаді́... вложи́лі. О! О!.. Ту́ї ча́ри засаді́лі, всаді́лі, тим і ніц ни доживе́теся в тий ха́ті. Ві́те зайді́те додо́му, як там доста́нетеся, і то́є... і вузьмі́те ту́ї люді́, нехáй вам ту́ю ха́ту перенесу́т а́льбо на дру́гу сто́рону, а як нє – нех розбéру́т, на туй са́муй пуд... на туй ме́сцє (бо ке́дись пудмуро́вкі не́ било – на каме́ні) і поста́віте, і то вже... А́лє у́гла зарé́заті, другóї зарé́заті, бо в у́глах ча́ри сид*я́*т". О! Ві́те ба́чте, што за судú л*ю́*дям, такéї суд бив. [...]

Старúї вже о́чі поста́в'ялі в по́ру, і ка́же сама́ (*нерозбірливо*). Ну як ха́ту розбира́ті? Ха́та, пра́вда, давн*ie*йша: та́я стрíха, пулоке́нка, тикі-о́ шúбкі, стрíха пулоке́нка займáє, і то... Тут по кíлька дилé́ да́не, там не што́...

Прий*ie*халі сюдú. І поприхо́ділі то ку́ми, то што то там, то сус*ie*ди. „Ну што, Кравчу́к? – ка́же. – Як там? (Бо то Кравчу́к звут). Што вам там? Што ви дове́даліся там?" – „Ой! – ка́же, – што ми дове́даліся то́є! Е, то ш ми, – ка́же, – так і так, о́". Як я говорúла, так сказáв: „Ха́ту розбіра́ті. Ну *я́* к

же ш ха́ту розбира́ті?” А ту́ї ку́ми, то́є... ка́же: „Кравчу́к! А што тут ту́ю ха́ту розобра́ті? Стріху зваліті, кро́кви, – ка́же, – розб... дил*є́* позазна́чуваті, у́гла поврізуваті, – то що тут то́є?” И дз*я́*тко па́лочку в ру́кі – пошо́в на Му́тну до родзі́ни сві́ї, и ту́ю с те... И ту́ю родзі́ну зв’ю́в, на які́ день вмо́віліся ту́та бу́дут розбіра́ті, жеб помоглі́. І прі*є́*халі, за день чи за два розобра́лі там і зложи́лі ту́ю ха́ту. […]

[*А в углах щось знайшли?*] Нє, нє, не найшлі́ такії́ ча́ри. [...] Пра́вда, ту́ю... ту́ю ще ха́ту і-і... як ба́чиш, розобра́лі і перенеслі́ *є́*ї. Вона́ сто*я́*ла тамо́, де... де тиї-о́ там, за шосо́ю, а... а... а вони́ перенеслі́ оту́т, впра́вє, де я те́ра живу́, о. Мнє да́лі, о́йцєц вже дав осєдлі́ско, побудува́лісь, а́лє не осо́бєнно ту́та – ту́ко чуть-чуть тро́шкі впере́т, там пе́чисько тако́є є, там знак тако́й. Ну і то́є... і тут поста́вілі. Єще-о́ А́дам... Ада́ма і Ю′зва, два хлопці́ м*є́*ла і м*є́*ла годова́ті, ву́годовала. І нічо́го – і не хор*є́*лі! Такі́є хлоп...!

(*Датчук Юлія Йосипівна, у дівоцтві Кравчук,* 1924 р.н., с. Мощона-Крулевська, ґміна Мельник, повіт Сем’ятичі, Підляське воєводство).

*

Ой! Що? Зна́єте, в нас в селі́ була́ дочка́ тут в селі́ в Полі́чнуй, і два су́ни, ну і та́я, і нивістка була́. Ну й ту́ю ма́тера зимо́ю узя́лі на саночкі́, о. (*Показуючи на одного з присутніх*) То юго́ ба́бу, о. І возу́лі по хата́х, і нихто́ не хоту́в бра́ти. Завезу́т пуд одну́ ха́ту – той ка́же: „Я не бу́ду бра́ти – хай невістка году́є”, завезлі́ до дочкі́ – дочка́ не хо́че бра́ти, завезлі́ до дно́го, до тре́тього су́на – не хо́че бра́ти. І його́ ба́тько (*показуючи на одного з присутніх*) не схоту́в бра́ти. Везу́т до те́ї невістки, шо к*є́*пська, була́ недо́бра. Везу́т знов ї*ї́*, бо то дна коро́ва була́, і той син забра́в коро́ву – то неха́й, кому́ дала́ коро́ву, то неха́й йде туду́ жу́ти. Завезлі́ до те́ї невістки найгу́ршиї, а та́я невістка прийняла ї*ї́* і догодова́ла. І чу́стенько, за́йдиш – в ї*ї́* про́стинь бі́ла засла́на, й вона́ й накру́та ко́вдрою всьо. І вона́ так ї*ї́* догодова́ла, і пла́кала, же: „Я... Мене́ зробу́лі найгу́ршою, і я му́сила догодова́ти”. І то пра́-а́вда була́, було́ так, було́ так. Каза́лі, шо ву́везлі і прив’яза́лі на́вить ще до сосну́, ну.

(*Степанюк Марина, 1930 р.н.,* Полічна, ґміна Кліщель, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

[*Чому ваше село бідніше за Корнин і Дубичі?*] То... Навко́ло гру́нта такі́ї п’ящу́сти. А́га, ще ни в*є́*ду нам, чи то вам роска́зувати? Чи то було́ так? Мо́же, й так було́, е-е. Ще побідн*є́*йшало, як то (ни в*є́*ду, колі́ то) делі́лі сьо́ла на уча́стки *я́*кось-то. И в нас жилі́ там аж туду́, на конц*ié* ту́ї, як то́ ми звем тепе́р инжин*є́*ри, же ду́лят то, ву́дно, сило́ од сила́ *я́*кось.

У нас була́ корчма́ межи силóм, и тих було́ пия́ков, пога́дують, тро́ха, и де ту́ї жили́, о. А́лі чи то так було́? А́лі так пога́дують. Мóже, й то нипра́вда, бо я ш то́го не зна́ю, а́лі таку́ю ста́рши говору́лі, то я вам повтору́ ни своє́ слова́, и-и напили́ся там и пушлí там, де вони, піч розвалíлі. То шось вону́ сказа́лі: „Плóхо, – ту́ї, – бу́де вам”. Ну то так в нас, як по... по... поду́л те́ї земли́, хотя́ вона́ п’ящу́ста. То нас ку́нулі тудú, те́є село́, дале́-е́-е́ко, тудú дале́ко. А тут-ó вже сюдú лíпши ґрунта́, а тудú за́ра за фої́ною ще ле́пши, то вже у́нних сьол. Тут-ó за́ра Ду́бичов за р*і͡е*чкою тро́ха є, а́лі тута-ó, як Бахмату́, то вже Ду́бицьки те́рен, и сюдú все Ду́бицьке. И-и-и вонú сказа́лі, же: „З ва́ми пло́хо бу́де, же так ви наде́лалі”. А то за двох чи за трох, и ще погу́ршилось, погу́ршилось то́є... На́вить тако́є. Вонú писа́лі, а́лє пасву́ську, ло́нка... так далí пасву́ську й по́лє, же за́мкняне: стуль одно́го села́, стуль дру́гого, я́кось там пансьтво́вим лíсом вгана́лі, – то та́к, як пона́ти, спеціа́льно зро́бляне було́, коб була́ така́я канате́ль.

(*Яримович Тимофій, 1931 р.н.*, с. Чехи-Орлянські (місцева вимова: чо|хи), ґміна Дубичі-Церковні, Підляське воєводство).

*

[*Як у вас називають четвер перед Великоднем?*]

[*Дружина:*] Зе́льніка. Ну ніктýри зєльнікýют до... Як поїдя́т, до Вєлíкодня вже не їдя́т, ну, ну, так, так.

[*Чоловік:*] В четве́р ввéчери повечéрає, то ту́лькі на Вєлíґдень на пе́рши аш день поснедáє.

[*Дружина:*] І на Зúльника тре́ба йти, як ще со́нце не схóдит, ву́купатись до р*і͡е*чки – чи зíмно, чи тепло́ – то то́є... И поку́ль ворóна не ку... не купáє свої́х дитúй. Так ото́ колíсь мо́я ба́ба-небо́щиця, то вонú щоро́ку ходúлі, всьо йдут – чи то зíмно, чи тепло́ – а́лі йдут до р*і͡е*чки, десь там помúються і придýт. Пра́вду, так було́. Вонú всьо ходúлі.

[*Чоловік:*] Цьо, цьо в нас одна́ така́я ба́ба була́ в вйóсці, же, зна́чит, ка́жди р*у͡о*к на Водокреще́ніє бóса йшла до це́ркви і на Йорда́ні сто́я́ла бóса-бос*ю́*тка, ну.

[*Дружина:*] И ба́тюшка каза́в, же путсте́літ.

[*Чоловік:*] Же десь дадýт ковйóр якíйся пуд нóгі чи що, вона́ каза́ла: „Ни, ни – и коне́ць”. Отака́я трива́ла була́. (*сміється*).

(Респонденти – подружжя *Руля Іван, 1935 р.н., і Руля Марія, 1938 р.н.,* с. Дубичі-Тофіловці (місцева вимова: то|фи|ловц′і), ґміна Дубичі-Церковні, повіт Гайнівка, Підляське воєводство).

*

Колíсь на Грáбарці кyoнь встрьe^{i}г, там шо то студéнка. Тепéрка морóвана вонá, фáйно зрóб'яне, а колíсь там болóто. Такó-ó тут нє билó тéї студзéнкі, анó тут рyoв, тут мостóк, а тут за мосткóм вульшúна й болóто. І якíсь привйyoв конé пої́тí, і кyoнь пав і не вíмут. Хóчут вíняті, а болóто розроб'ю́ється, кyoнь глóбжєй той-вó. А якáсь йде й кáже: „Марýся, ідí там кінь вгрíз". (*сміється*). А нáші вже смію́ться, шо вгріз то... (*сміється*) я́ ґ би вкусíв.

(*Базилюк Олександра, 1921 р.н.*, с. Кнориди, ґміна Більськ-Підляський, повіт Більськ-Підляський, Підляське воєводство).

*

Муй чоловie̯к повйyoс молóті до Пýхлув. Колíсь кáшу робíті, як ми то перебрáліся сюдú. І от с сусie̯дом тут повйyoс, знáєте, ячмéнь, коп кáші наробíті. І той сусie̯т і наш, і ще тут дрýгі сусie̯т недáвнє, знáєте, заéхалі тудú до Пýхлув до млíна – кобúла захворéла. Кобúла пáдає, б'éться, пáдає, б'éться. Ну што ж робíті, знáєте? Кóгось поклíкалі, і вун помолíвся, і тáя кобúла перестáла бíться. І не знáю, хто то в'їв чі вонá захворie̯ла от тóго чи што. І перестáла, о.

(*Гаврилюк Мар'ї Володимирівни,* 1929 р.н., с. Сапово (місцева вимова – ˈсапово), ґміна Чижі, повіт Більськ-Підляський, Підляське воєводство).

*

[*Розкажіть про Грабарку.*] Ну там истóрія такáя. Тáя зарáза пановáла, лю́ди скрúлися на тýю горý, і остáви... Тáя зарáза я́кось їх ощéндила, ну і с тóго постáвили криж, і там на тий горú постáвили нóвую церкéвку. Тáя малá церкéвку у восімдися́тому пéршому чи дрýгому рóці згурíла, спáлєна через такóго хібá психíчнє нє бáрдзо, – пудпалúв. Áлє вже в тóму сáмому рóку зостáла збудóвана. І-і, і лю́де там вíрять, нисýть крижí, ідýть піліжúмкою, ну за здорóв'є... Там і водá, зьрýдло, водá біжúть, очúщує. Ну хто вíрує, той бáрдзо.

Ми тупíра булú з бáтюшкою пáру óсуб, самохóдем і тим... ну... ну таксýвкою. І бáчу, же не тúлько правослáвни прихóдят, і католíци там прихóдят, там до цéркви. Цєкáво булó, і церкéвка такúй нáстрой мáє свуй... нáстрій.

(Сосідко Марія Адамівна, 1940 р.н., зараз проживає у Любліні).

*

[*А на Грабарці була церква?*] Билá, билá цéрква. Перебилá. Подýмай – поля́к спалíв! Завац... нє Савбє́цкі спалíв. Ну то одíн дрýгого – старúй то набунтовáв, а молодúй пошóв пудпалíв, спалíв всьо тóє з зáдрошчі. Онí хотíлі забрáті тон пляц і тýю цéрков пуд косцьóла, а тýтай не далóся. Є′днак дотрúмалі владзú вúшши, нє далí, бо тут із-за граніцúв, вся́ди, зуся́ль...

(*Датчук Юлія Йосипівна, у дівоцтві Кравчук,* 1924 р.н., с. Мощона--Крулевська, ґміна Мельник, повіт Сем'ятичі, Підляське воєводство).

*

У нас булá цéрква, покá не розвалíлі, то булá цéрква. Прієжджє́лі до нас с Хмéльова, с всіх... Смє́тово, с Кодéнця нáвет, то з Мостúськ, – там всі сéла привиїжджє́лі до цéркви. А до цéркви то схóдиліся, одné дрýгіх запрóшувалі, о, до сéбе, тако...

Áлє цéрква як розвалíлі... за одúн день... Ми всі̯е̯, як лítом я́ годи зачалíсь (в нас Парця́вскі лі̯е̯с – такí вєлíкі), і до нас попрієжджє́ло с Кодéнця, ночувáлі в нас. А тáто нас зав'я́с пут сáми лі̯е̯с ранéнько, і ми собí пошлí до лі̯е̯са. Назбирáлі я́ год, вихóдимо з лі̯е̯са помýчани, і так стáлі собі̯е̯ рýкі мúти, бо там такí струмóчок був. Котóрась оберну́лась (булó нас сім – ми так одну́й не ходúлі, бо там, де ліс), оберну́лася, кáже: „Ми заблудúлі, бо цéркви немá". І всьо – немá цéркви, а там так вонá – вúдно булó.

Ї′хало якíсь дє́душка с Пóлкі. (*зі сльозами*) І ми пришлí до ньóго, питáїмося (вун зу млинá), в*у*он плáче, кáже: „Дісь прієхалі і розвалíлі нам цéркву. І немá ніц – все забрáлі, навéт камéнє (такí вєлíкі камéнє на фундáменти булí), нáвет тóє забрáлі... розвалíлі..." Плáкалі ми всі̯е̯. (*плаче*).

[*В которому році те було?*] А тó за Пóльщи. [*У тридцять восьмому?*] Десь так, там за Пóльщи то булó. Немá цéркви. Там, в тум мє́сцу, там булá цéрква, м-м, шкóла, магазúн. Так три сéла най... подíляни на три... Нáше селó булó, а посерéдини булá цéрква, шкóла, е, дє́діця пáлац. Ну і мú там всі̯е̯ зáвше схóділіся. Такí справи.

(*Монюк-Крет Ніна* (у дівоцтві – *Вінічук*), 1920 р.н., уродженка с. Угнін, ґміна Дубова Колода, повіт Парчев; тепер проживає у Любліні в Православному домі соціальної допомоги).

*

Колíсь-колíсь виганя́лі в бє́женство усьó. Гéто лю́ді што брáлі? Рушнík. Áлє як я гля́ну – колíсь тíка нас билó семéро. І уродíлі мáма дє́ті, то вонú мýсілі (вонú так казáлі) вже такí вєдóмо с шáфамі то рушнík – то ш

витірáтіся і нóгі, і твар, і тє́ло человє́кові, то билí вже такíє старúє, пєлюнóк нє билó, прáвда то, і старáліся, бáпка старáлася прінятí дітя́ у рушнíк, прінятí дітя́ в рушнíк, а... о... І в одвє́т прішлí, то рушнікóм зав'я́зивалі чом? Чи на хрєстíні пе́рше – гéто, коб старúм кавалє́ром нє бúл. На двух сторóн (*нерозбірливо*), бо як доростé до лі̯е̯та, коб хучє́й лапнýлі, так як чєловє́к рáно встáне, вмúєцца і за рушнíк бєрéцца. Гéто лю́ді так робíлі. І вú подівítесь за мої́ ... ше то з мóго рóку в мойóй вйóсци. Вєлізáрна вйóска, – нємá старúх кавалє́ру, нємá старúх пáнув, всє пошлí.

Ви гля́ньте, шо тепе́рка рóбіцца, бо то „всьо не вáжно"! Онó лю́ді затоптáлі, бо то на вйóсци...

То вєдóмо, як колíсь бúлі на пóлю. Хто там шановáв тýю бáбу, котóра грýба єсть? Прáвда, робíла и-и тут є бóлі взялí. Там якáясь прішлá прінятí, у то прінялá, што бúло, і кáже: „Прінялá в брýдну шмáту, то й гéти чолов і̯е̯к цíле жúцє був, – кáже, – як його́ не вберéш, як його́ не одя́гнеш – вун єсть, чи тáя свінятí побрýдіцца. Як бив в шмáти, так і єст". І то... Я гéтого нє забýду. І кáже до менé: „Погля́ньте, ну погля́нте – ну йдем рáзом, до того́ забрý... І все, – кáже, – в брýдну шмáту".

(*Гаврилюк Любов Миколаївна*, 1942 р.н., народилася в колонії Ставок біля с. Тристянка, повіт Білосток Підляського воєводства; зараз проживає в с. Козлікі, ґміна Заблудів, Підляське воєводство).

PROSE FOLKLORE AND NARRATIONS FROM PIDLYASHSHYA

Summary. The collection of the dialect texts „Voices of Pidlyashshya" (Lutsk, 2007) contains the narrations of the southern and northern Pidlyashshya residents. The thematics of the narrations were defined by residents themselves. Narrations concern the childhood, war, peculiarities of the Orthodox religious festivals, wedding traditions, differences of living conditions in different parts of Pidlyashshya etc. Here one can also find samples of the prose folklore, proverbs, sayings, legends, narrations, anecdotes etc.

Key words: folklore, narrations, legends